

Відгук
офіційного опонента
кандидата економічних наук, доцента
Капранової Лариси Григорівни
на дисертаційну роботу Кадера Шамала Ахмеда на тему
«Розвиток світового енергетичного ринку в умовах глобальної
економічної кризи», яку представлено до захисту у спеціалізованій
вченій раді Д 11.051.03 у Донецькому національному університеті
(м. Вінниця) МОН України на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дисертації

Останнє десятиліття характеризується нестабільним становищем на світовому енергетичному ринку, яке посилюється істотним збільшенням залежності промислово розвинених країн та інших основних споживачів енергетичних ресурсів від їх імпорту, що призводить до зростання конкуренції. Все більшої актуальності набули проблеми забезпечення енергетичної безпеки та стабільності на світовому енергетичному ринку, який розвивається під впливом посилення глобалізаційних процесів, а отже є вразливим до кризових явищ в економіці.

Враховуючи вищезазначене, актуальність представленої дисертантом роботи, в якій досліджено розвиток світового енергетичного ринку з урахуванням поширення кризових явищ у сучасній глобалізованій економіці, не викликає сумнівів.

Наукова новизна одержаних результатів

Робота містить ряд результатів, які слід визнати науково-новими.

До найбільш суттєвих наукових результатів, що розкривають особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми та характеризують новизну роботи, належать наступні:

1. В рамках удосконалення теоретико-методологічних засад дослідження світового ринку обґрунтовано висновок, що, незважаючи на те, що наявність сировинної бази створює додаткові переваги для розвитку галузей виробництва, природні ресурси виступають необхідною, але не визначальною умовою розвитку країн внаслідок перетворення зовнішньоекономічних зв'язків на важливий чинник економічного розвитку.

2. Розроблено алгоритм забезпечення енергетичної безпеки країн, який передбачає реалізацію комплексу відповідних заходів на макрорівні, в рамках обґрунтування необхідності пошуку для учасників світового енергетичного ринку – незалежно від їх масштабів і цілей – нових шляхів забезпечення енергетичної безпеки.

3. Розроблено змістовно-структурну модель ринку нафти, яка базується на підтвердженні гіпотези щодо взаємозв'язку кризових змін у світовій економіці з ринками енергоресурсів, а також визначенні показника ціни на нафту важливим фінансовим індикатором стану світової економічної системи, яка враховує геополітичні, фінансові та інші чинники впливу.

4. На основі ідентифікації перспективних тенденцій розвитку глобального енергетичного ринку визначено цільові орієнтири залучення інвестицій у ланки глобальної виробничо-збутової енергетичної мережі: розвиток енергозбереження; впровадження більш екологічних та ефективних технологій; використання відновлювальних і альтернативних джерел енергії; підвищення віддачі родовищ; підвищення ефективності нафто- і газовидобутку; розвиток глобального ринку скрапленого природного газу; створення і модернізація інфраструктури для транспортування і зберігання енергоносіїв та ін.

5. На основі результатів SWOT-аналізу енергетичного сектору Іраку, а також оцінки перспективних позицій держави на світовому ринку енергоресурсів визначено *основні складові енергетичної політики Іраку*.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Достовірність та обґрунтованість викладених наукових положень, висновків та рекомендацій базується на використанні статистичних даних, офіційних звітів та аналітичних публікацій міжнародних організацій та енергетичних компаній (Міжнародного енергетичного агентства, СОТ, Євростат, ОПЕК, British Petroleum та ін.), монографічної та періодичної літератури, наукових робіт провідних вітчизняних і зарубіжних учених щодо дослідження світового енергетичного ринку, результатів власних досліджень автора.

Крім того, достовірність результатів проведеного дослідження забезпечується використанням діалектичного методу наукового пізнання, а також загальнонаукових методів пізнання, зокрема, методів теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, порівняння, систематизації й угруповань, системного аналізу та ін.

Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи кафедри «Міжнародна економіка» Донецького національного університету (м. Вінниця) МОН України за держбюджетними темами: «Підвищення ефективності міжнародної економічної діяльності України в інтеграційних об'єднаннях: регіональний і галузевий аспект» (номер держреєстрації 0106U012484), в рамках якої досліджено важелі розбудови міжнародної економічної діяльності країн; «Розвиток старопромислового регіону на основі інноваційної стратегії та трансферту

знань» (номер держреєстрації 0111U009621), в рамках якої досліджено роль економічної складової у розвитку економічної діяльності регіону.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні існуючих теоретико-методологічних засад дослідження функціонування світового енергетичного ринку та розробці організаційно-наукових засад його розвитку з урахуванням посилення впливу кризових явищ у глобальній економіці.

Практичне значення основних положень, розроблених у дисертаційній роботі, полягає у тому, що вони сприяють визначенню перспектив розвитку світового енергетичного ринку в умовах виходу з глобальної економічної кризи.

Результати досліджень, що містяться в дисертації, використано у практичній діяльності Посольства Республіки Ірак в Україні, Донецької торгово-промислової палати, ТОВ «Т-СЕРВІС» (м. Київ), ТОВ «ЯФІТ-ДІАМАНТ» (м. Київ), про що надано відповідні довідки. Крім того, результати дослідження Кадера Шамала Ахмеда використано у навчальному процесі Донецького національного університету (м. Вінниця) МОН України при розробці навчально-методичних комплексів і викладанні дисциплін «Міжнародна економіка», «Міжнародні стратегії економічного розвитку», «Економіка зарубіжних країн» для спеціальності «Міжнародна економіка», що підтверджено довідкою, яка міститься у роботі.

Недоліки та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи та автореферату

Відзначаючи в цілому достатній науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень та обґрунтованість одержаних результатів, необхідно вказати на наявність певних недоліків і дискусійних положень.

1. Стверджуючи, що кінцевою метою розвитку енергетичних ринків є формування глобального енергетичного простору з єдиними правилами гри, автор наголошує на необхідності не лише вироблення єдиного підходу на базі принципів, що визнаються усіма зацікавленими сторонами, а й на створенні міжнародного механізму, який би враховував саме глобальний аспект енергетичного виміру (с. 28). Певні орієнтири розробки вказаного механізму викладено на с. 29. Однак остаточного варіанту авторського бачення вказаного механізму в роботі не наведено, що не дозволяє повною мірою оцінити можливість реалізації пропозиції, відповідно до якої крім системи доступу до енергоресурсів, заснованої на економічних принципах, повинна існувати система глобального доступу до енергетичних ресурсів, заснована на гуманітарних принципах. Зокрема, які важелі, стимули, чинники забезпечать згоду провідних держав надати ресурси для формування збалансованого енергетичного резерву?

2. Тематика видобутку і використання енергоресурсів передбачає розгляд питання природної монополії, тим більше, що постачання енергоресурсів включає в себе елемент монополії навіть на конкурентному ринку. Однак в представленій роботі даний аспект не розкрито, що становить беззаперечний недолік проведеного дослідження.

3. Як свідчать результати оцінки впливу кризової ситуації в економіці на стан енергетичної сфери, кожен з чотирьох глобальних спадів, починаючи з 1971 р., спостерігався одразу після різкого підвищення цін на нафту, на основі чого дисертантом зроблено цілком слушний висновок, що зростання цін на нафту відіграло важливу роль у всіх чотирьох рецесіях (с. 84). Даний висновок підтверджується тим фактом, що результативність експортної діяльності демонструє суттєву вразливість в аспекті зниження цін на енергоресурси (с. 124). В контексті вищевикладеного зростає значення оцінки наявного механізму ціноутворення на світовому енергетичному ринку, однак даний аспект залишився поза увагою дисертанта.

4. Як можна бачити з даних рис. 2.16 (с. 88), починаючи з кінця 90-х років ХХ ст., на світовому енергетичному ринку спостерігається кардинальне зростання цін на нафту, чому сприяє становлення віртуального ринку, в рамках якого укладаються форвардні і ф'ючерсні угоди, внаслідок чого обсяги грошових операцій на віртуальних ринках торгівлі нафтою на порядок перевищують ті, які мають місце на ринку фізичному. Безумовно, в даний процес втручається спекулятивна складова, оцінка якої є важливою з точки зору забезпечення енергетичної безпеки країн. Однак в роботі не наведено відповідних авторських оцінок, і спекулятивний чинник не враховано також в розробленій моделі ринку нафти, представленої на рис. 2.17 (с. 95).

5. Не можна не погодитись з дисертантом, що для забезпечення надійних і стійких енергетичних потоків необхідним є більш справедливий розподіл ризиків між усіма учасниками, задіяними в мережі постачання енергоресурсів (с. 139), який пропонується здійснити на основі економічно обґрунтованої диверсифікації контрактів. Однак залишився без пояснень зміст вказаної диверсифікації, внаслідок чого конкретизації потребує, які саме заходи зі скорочення перешкод щодо інвестування і торгівлі в енергетичній сфері (с. 140) необхідно вжити.

Відповідність дисертації нормативним вимогам Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника

Викладені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Дисертаційна робота Кадера Шамала Ахмеда «Розвиток світового енергетичного ринку в умовах глобальної економічної кризи» виконана на високому науково-теоретичному рівні та є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати стосовно розробки інструментарію щодо сприяння розвитку світового енергетичного ринку з урахуванням кризових проявів в умовах глобалізації.

Зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і вирішення задач наукової роботи та відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Загальна оцінка дисертації

Ступінь і зміст наукової новизни, теоретичне і практичне значення роботи, достовірність отриманих висновків і рекомендацій, актуальність теми дослідження дають підстави для висновку, що дисертаційна робота «Розвиток світового енергетичного ринку в умовах глобальної економічної кризи» відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор Кадер Шамал Ахмед заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри економічної теорії
та інтелектуальної власності
ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет» (м. Маріуполь)
МОН України

Л.Г. Капранова

Людмила Капранова Л.Г.
ЗАСВІДЧУЄ
НАЧ. ЗАГАЛЬНОЇ
ВІДДІЛУ
Т. 0
Змаєт
04.12.2015